



ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ
Ο ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ UNESCO

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES – I.C.O.M.O.S.
THE OFFICIAL TECHNICAL ADVISOR OF UNESCO

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

Αθήνα, 3 Μαρτίου 2024

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ HELLENIC NATIONAL COMMITTEE COMITÉ NATIONAL HELLENIQUE
Πειραιώς 73, 10553 Αθήνα. Τηλ.: (+30)2103244821 www.icomoshellenic.gr icomoshellenic@gmail.com

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Το ανάκτορο(;) του Φιλίππου Β'(;) στις Αιγές(;)

Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών (ICOMOS) παρακολουθεί τα Δελτία Τύπου του Υπουργείου Πολιτισμού, καθώς και τις ανακοινώσεις και δηλώσεις της Υπουργού Πολιτισμού και της τέως Προϊσταμένης της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ημαθίας, σχετικά με την αποπεράτωση του έργου αναστήλωσης του «ανακτόρου» της Βεργίνας.

Το Υπουργείο Πολιτισμού χαρακτηρίζει την επέμβαση ως «μεγάλο τεχνικό έργο». Ο χαρακτηρισμός αναφέρεται, μάλλον στο κόστος, που ήταν πράγματι πολύ μεγάλο, καθώς υπερέβη τα είκοσι εκατομμύρια ευρώ, ποσόν που ασφαλώς δεν αντιστοιχεί τουλάχιστον στο επιστημονικό αποτέλεσμα. Ως αναστηλωτική πρόκληση, μόνο «μεγάλο» δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, αφού η αναστήλωση περιλαμβάνει ανεπίτρεπτα μεγάλο ποσοστό νέου υλικού, κυρίως τραβερτίνη (αντί του αρχαίου πωρολίθου) καιτσιμέντου με πρόσμικτα. Σε μεγάλο μέρος οι τοίχοι έχουν αποκατασταθεί με νέο υλικό επάνω από τη θεμελίωση, αποκαθιστώντας τις κατώτατες στρώσεις των τοίχων, καθώς τα υπερκείμενα τμήματα στην αρχική κατασκευή ήταν από ωμές πλίνθους. Αντίστοιχες εργασίες έγιναν και σε κίονες.

Τεχνικές αστοχίες στην επέμβαση γίνονται ήδη εμφανείς, καθώς τα όμβρια ύδατα λιμνάζουν πάνω σε δάπεδα των ανδρώνων και του περιίστου, όπου έχουν μπειτσιμέντα, τα οποία η τέως έφορος Ημαθίας τα παραλλήλισε με τατσιμέντα που μπήκαν στην Ακρόπολη των Αθηνών, «για τα οποία κάποιιοι κάνουν φασαρίες». Συνακολούθως, η διατήρηση μιας τεράστιας βελανιδιάς μέσα σε ανδρώνα με βοτσαλωτό δάπεδο, είναι εξαιρετικά επιζήμια για το μνημείο, καθώς οι ρίζες της θα συνεχίσουν να λειτουργούν καταστροφικά, δοθέντος ότι το δένδρο συνεχώς θα μεγαλώνει. Φαίνεται, μάλιστα, ότι δεν υπάρχει πρόθεση κοπής της βελανιδιάς, καθώς έχει οριοθετηθεί ο χώρος γύρω από αυτήν, για την περαιτέρω ανάπτυξή της. Οι κακοτεχνίες, βεβαίως, μπορούν να εξηγηθούν, σε ένα βαθμό, από το γεγονός ότι το έργο διεκπεραιώθηκε από μηχανικούς χωρίς αναστηλωτικές περγαμηνές.

Παρά την εγκαινίαση, το έργο δεν έχει αποπερατωθεί και είναι φανερό ότι εγκαινιάστηκε εσπευσμένα, επειδή η υπεύθυνη του έργου έβγαине στη σύνταξη(;). Ως εκ τούτου, η πρόσβαση στο μνημείο είναι απαγορευτική για ΑΜΕΑ, ηλικιωμένους και παιδικά καροτσάκια, ενώ όταν έχει βρέξει η προσέγγιση του μνημείου περιλαμβάνει «λασπόλουτρο» και «πατινάζ» στο χωματόδρομο. Ακόμη, η διαδρομή του κοινού



ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ Ο ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ UNESCO

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES – I.C.O.M.O.S. THE OFFICIAL TECHNICAL ADVISOR OF UNESCO

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

δεν είναι σαφώς καθορισμένη και οριοθετημένη, και δυσχεραίνεται από κατώφλια και στυλοβάτες σημαντικού ύψους, τα οποία οι επισκέπτες πρέπει να δρασκελίζουν για να κυκλοφορήσουν.

Ανάλογης ποιότητας είναι και η συνέντευξη της τέως εφόρου Ημαθίας στο κρατικό κανάλι, όπως και η ξενάγησή της με ντουντούκα (υπάρχει στο διαδίκτυο), που χαρακτηρίζονται από μίξη δεδομένων και επινοήσεων της. Φαίνεται, μάλιστα, να αγνοεί τη σχετική ορολογία. Για παράδειγμα, χαρακτηρίζει υποτομές λίθων (σκοτίες) σαν «σκαλοπατάκια», μολονότι τα σκαλοπάτια έχουν το «πάτημα» οριζόντιο και το «ρίχτι» κατακόρυφο και όχι αντιστρόφως.

Σαν να μην έφτανε η κακοποίηση του ίδιου του μνημείου, το Υπουργείο Πολιτισμού, αποβλέποντας στην πολιτική «αξιοποίηση» του έργου, παραποιεί τα ιστορικά και αρχαιολογικά δεδομένα, αποδίδοντας αυθαίρετα στο μνημείο χρήσεις και ιδιότητες που δεν αντέχουν σε επιστημονικό έλεγχο. Λόγω της σοβαρότητας του θέματος, παραθέτουμε τα αρχαιολογικά και ιστορικά τεκμήρια που αποδεικνύουν ως έωλες τις απόψεις, που προβλήθηκαν με την ευκαιρία των εγκαινίων.

1) Η ανέγερσή του μνημείου αποδίδεται από το Υπουργείο Πολιτισμού στον Φίλιππο Β΄. Ωστόσο, χρονολόγηση του κτηρίου στο διάστημα 350-336 π.Χ. και συσχετισμός του με τον Φίλιππο Β΄, δεν ευσταθούν. Ας εξετάσουμε τα πράγματα με τη σειρά: Το κτήριο αυτό, μετά την πρώτη έρευνα του 1861 από τον L. Heuzey (και όχι 1865 όπως αναφέρεται σε επίσημες ανακοινώσεις), ήλθε στο φως ως αποτέλεσμα μακροχρόνιας συστηματικής έρευνας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (όπως και το σύνολο των άλλων μνημείων της Βεργίνας) και όχι του Υπουργείου Πολιτισμού, το οποίο επενέβη στην ανασκαφή του Πανεπιστημίου, το απομάκρυνε και δεν συνεργάστηκε μαζί του, ώστε να λάβει τεχνογνωσία και να ωφεληθεί από την εμπλοκή των κορυφαίων ειδικών του στο εν λόγω έργο, διότι αυτοί μάλλον δεν θα υιοθετούσαν απόψεις άνευ επιστημονικής βάσης.

Οι επιστήμονες που επί χρόνια ανέσκαψαν και αποκάλυψαν το κτήριο, καθηγητές Κ. Ρωμαίος, Γ. Μπακαλάκης, Μ. Ανδρόνικος, Ν. Μουτσόπουλος, και ο Έφορος Αρχαιοτήτων Χ. Μακαρόνας, βασισμένοι στα αρχιτεκτονικά του στοιχεία, κυρίως στα κιονόκρανα, αλλά και σε νόμισμα Λυσιμάχου, που βρέθηκε στη θεμελίωση του ανατολικού τμήματος και χρονολογήθηκε από τη νομισματολόγο Ειρήνη Βαρούχα-Χριστοδουλοπούλου στα 306-281 π.Χ., το χρονολόγησαν στο πρώτο μισό του 3^{ου} αι. π.Χ. και συγκεκριμένα στα χρόνια της βασιλείας του Αντιγόνου Γονατά, που βασίλεψε μετά το 274 π.Χ.

Αργότερα, ο Χ. Μακαρόνας, ανασκαφέας της Πέλλας, βρήκε ότι κέραμοι στέγης από τις πολυτελείς οικίες «του Διονύσου» και «της αρπαγής της Ελένης» της Πέλλας ήταν σφραγισμένες με την ίδια σφραγίδα που είχαν σφραγιστεί και κέραμοι του κτηρίου της Βεργίνας, ενώ και τα ανθήμια των ηγεμόνων κεράμων της Βεργίνας ήταν παραπλήσια με των δύο πολυτελών οικιών της Πέλλας. Οι δύο οικίες της Πέλλας χρονολογούνται με βεβαιότητα από κεραμικά και νομισματικά ευρήματα, που βρέθηκαν στο υπόστρωμα



ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ
Ο ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ UNESCO

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES – I.C.O.M.O.S.
THE OFFICIAL TECHNICAL ADVISOR OF UNESCO

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

των ψηφιδωτών τους δαπέδων, στο τελευταίο τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ. και εξής, οδηγώντας στα χρόνια του Κασσάνδρου. Με αυτό το δεδομένο, οι Χ. Μακαρόνας και Μ. Ανδρόνικος θεώρησαν ότι το κτήριο της Βεργίνας χρονολογείται στην εποχή του Κασσάνδρου. Αυτήν την άποψη υιοθέτησε αργότερα και ο νομισματολόγος Ι. Τουράτσογλου.

Η Α. Κοτταρίδη, λαμβάνοντας υπόψη την άποψη του W. Hoerfner, συγκρίνοντας τα κιονόκρανα του κτηρίου τη Βεργίνας με κιονόκρανα επιλεγμένων κτηρίων που χρονολογούνται περί τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ. (ναός Αλέας Αθηνάς, πώρινος ναός Προναίας Δελφών, θόλος Επιδαύρου και μαυσωλείο Αλικαρνασσού), το χρονολόγησε στην εποχή του Φιλίππου Β'. Ένα άλλο επιχείρημα, στο οποίο βάσισε αυτήν τη χρονολόγηση, ήταν η αντιπαραβολή φυτικών διακοσμητικών θεμάτων από το ψηφιδωτό του «ανακτόρου» με διακοσμητικά θέματα κτερισμάτων του Τάφου II της Μεγάλης Τούμπας, του λεγόμενου τάφου του Φιλίππου Β'. Ωστόσο, παραλείφθηκε η σύγκριση των κιονοκράνων του «ανακτόρου» της Βεργίνας με κιονόκρανα κτηρίων των οποίων η χρονολόγηση δεν εξυπηρετεί τις θέσεις της, συγγενεύουν, όμως, σε μεγαλύτερο βαθμό μορφολογικά, όπως είναι αυτά του ναού του Διός στη Νεμέα, η χρονολόγηση του οποίου τοποθετείται μετά το 330-320 π.Χ. Επίσης, η χρονολογική αξιοποίηση των ομοιοτήτων της φυτικής διακόσμησης ψηφιδωτού του «ανακτόρου» με ανάλογη ευρημάτων του Τάφου II, οδηγεί σε επιβεβαίωση της χρονολόγησης του «ανακτόρου», μετά το 317 π.Χ., δεδομένου ότι είναι, πλέον, ευρέως αποδεκτό ότι ο Τάφος II χρονολογείται οπωσδήποτε μετά το 317 π.Χ. και άρα δεν είναι ο τάφος του Φιλίππου Β'. Το Υπουργείο Πολιτισμού φαίνεται να μη λαμβάνει υπόψη τη δημοσίευση σχετικής μελέτης, από το 2007, όπου αποδεικνύεται ότι ο Τάφος II κτίστηκε μετά το 317 π.Χ. (S. Rotroff, Review of Drougou, Τα πήλινα αγγεία της Μ. Τούμπας, American Journal of Archaeology 111.4, 2007, 809-810). Αξίζει, με την ευκαιρία, να σημειωθεί ότι η ανασκαφή της τούμπας της Βεργίνας δεν έχει ολοκληρωθεί, εφόσον, για παράδειγμα, δεν έχουν ανασκαφεί σε βάθος θεμελιώσεως κανένα από τα κτίσματα. Οι τάφροι θεμελιώσεων των κτηρίων περιλαμβάνονται στους πλέον έγκριτους μάρτυρες χρονολόγησης και τυχόν ανασκαφή τους μάλλον θα απορρίψει και με νέα στοιχεία το αφήγημα περί βασιλικών τάφων.

2) Το κτήριο ερμηνεύεται από το Υπουργείο Πολιτισμού ως ανάκτορο, πρυτανείο, διοικητική έδρα του Φιλίππου Β', ιερό, δικαστήριο, πολιτική αγορά, πινακοθήκη, μητρώο, βιβλιοθήκη, χώρος συνελεύσεων κ.ά. Τα πάντα σε ένα, όπως αναφέρθηκε, και όχι ένα εδώ κι άλλο εκεί, όπως στην Αθήνα. Παραλληλίζεται, συνακολούθως, με κτήρια της κλασικής Αθήνας (Παρθενών, Αγορά των Αθηνών, Ποικίλη στοά, Βασίλειος στοά, στοά του Αττάλου κ.ο.κ.), ώστε να συνδεθεί μαζί τους χρονολογικά και ποιοτικά, χωρίς στην πραγματικότητα να έχει οποιαδήποτε σχέση με αυτά. Αποβλέποντας στον εντυπωσιασμό φτάνει να αντιπαραβάλλεται με τον Παρθενώνα και βρίσκεται να υπερτερεί αυτού σε μέγεθος και σημασία, ενώ



ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ Ο ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ UNESCO

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES – I.C.O.M.O.S. THE OFFICIAL TECHNICAL ADVISOR OF UNESCO

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

επρόκειτο για μια κατασκευή από ευτελή υλικά, κυρίως από κακής ποιότητας πωρολίθους και ωμές πλίνθους. Μάλιστα τα μεγάλα κενά των πωρολίθων είχαν καλυφθεί με βύσματα, τα οποία εν συνεχεία απεκρύβησαν, κατά την αρχαιότητα, από επιχρίσματα. Παρόλα αυτά, τα υλικά αυτά χαρακτηρίζονται από το Υπουργείο Πολιτισμού ως «πολυτελή», ενώ φειδωλή είναι η χρήση μαρμάρου σε κατώφλια. Δεν υπάρχουν στοιχεία υψηλής τέχνης, που είναι अपαραμίλλη στον Παρθενώνα. Επίσης, του αποδίδονται λειτουργίες της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, π.χ. λειτουργίες Πρυτανείου, πολιτικής αγοράς, ανοιχτών δικαστικών διαδικασιών κ.λπ., οι οποίες εντούτοις χαρακτηρίζουν τις δημοκρατικές πόλεις-κράτη και όχι τη Μακεδονία που ήταν βασίλειο, όπου ο βασιλιάς είχε απόλυτη εξουσία και οι υπήκοοι δεν μετείχαν στα κοινά. Δεν θα μπορούσε, επιπλέον, να αποτελεί τη διοικητική έδρα του Φιλίππου Β΄, εφόσον η πρωτεύουσα του βασιλείου ήταν η Πέλλα, κάτι το οποίο το Υπουργείο Πολιτισμού φτάνει να αποσιωπά, διότι δεν εξυπηρετεί το αφήγημα της Βεργίνας-«Αιγών».

Η ερμηνεία του υπόψη κτηρίου ως ανακτόρου δεν υποστηρίζεται από τα ερείπιά του, τα οποία είναι πολυάριθμοι ευρύχωροι ανδρώνες (αίθουσες συμποσίων), με τους προθαλάμους και τους χώρους εξυπηρέτησής τους, οι οποίοι αναπτύσσονται γύρω από μια περιστυλη αυλή, και δεν υπάρχουν χώροι με άλλη λειτουργία. Ο υποτιθέμενος δεύτερος όροφος, στον οποίο θα βρίσκονταν οι χώροι διοίκησης, δεν τεκμηριώνεται από τα ευρήματα. Μολονότι στα ανάκτορα κατοικεί ο άναξ, η Α. Κοτταρίδη, λόγω έλλειψης τεκμηρίων που αντιστοιχούν σε χώρους κατοικίας, διατύπωσε την ευφάνταστη θεωρία ότι η κατοικία του άνακτος ήταν αλλού και εξ αυτού συνέκρινε το κτήριο αυτό με το κτήριο Μαξίμου, όπου παρομοίως δεν κατοικεί ο πρωθυπουργός της χώρας!

Οι βάσεις των πώρινων πεσσών στη νοτιοανατολική πλευρά του οικοδομήματος, σε μη κεντροβαρικό σημείο, ενδεχομένως προορίζονταν για τη στήριξη μικρής ξύλινης κλίμακας επίσκεψης της στέγης. Δεν υπάρχουν κλιμακοστάσια πρόσβασης σε ανώτερο όροφο. Σε ένα ανάκτορο, μάλιστα πολυτελές, τα κλιμακοστάσια προς τον όροφο θα ήταν ωσαύτως πολυτελή, ευμεγέθη, προφανώς μαρμάρινα (όπως τα κατώφλια του κτηρίου), σε κεντρικά και εμφανή σημεία, οδηγώντας στους χώρους κατοικίας του βασιλέως, τους χώρους διοίκησης και τους χώρους όπου ο βασιλεύς υποδεχόταν τους υψηλούς επισκέπτες.

Τα αρχιτεκτονικά δεδομένα του κτηρίου, τα οποία περιλαμβάνουν αποκλειστικά ανδρώνες, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για ένα *εστιατόριον*, ένα κτήριο δηλαδή στο οποίο πραγματοποιούνταν πολυπληθή εορταστικά συμπόσια, που τελούνταν στο πλαίσιο της λατρείας και του εορτασμού κάποιου ιερού, το οποίο δεν μπορεί να βρίσκεται μακριά.

Επίσης, ουδέν αρχετυπικό ή πρότυπο στοιχείο παρουσιάζει το κτήριο, όπως υποστηρίζει το Υπουργείο Πολιτισμού, καθώς η διάταξη χώρων γύρω από περιστυλη αυλή, απαντά στη δημόσια και στη συνέχεια στην ιδιωτική αρχιτεκτονική από τα τέλη του 5^{ου} αι. π.Χ., και πρωτοεμφανίζεται ειδικά σε χώρους ανδρώνων, που



ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ
Ο ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ UNESCO

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES – I.C.O.M.O.S.
THE OFFICIAL TECHNICAL ADVISOR OF UNESCO

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

βλέπουν προς το τετράστω και στη συνέχεια σε ιδιωτικές οικίες προγενέστερες της βασιλείας του Φιλίππου Β', π.χ. στην Όλυμπο.

Χαρακτηρίστηκε επίσης, στις ανακοινώσεις του Υπουργείου Πολιτισμού, ως «το μεγαλύτερο μνημείο στον ελλαδικό χώρο», ενώ π.χ. το ανάκτορο της Πέλλας είναι ασύγκριτα πιο εκτεταμένο, όπως είναι φυσικό, δεδομένου ότι εκεί βρισκόταν η πρωτεύουσα του βασιλείου, ενώ και το κτήριο των Λευκαδίων με ανεσκαμμένο μήκος περίπου 150 μ. είναι ασφαλώς μεγαλύτερο, καθώς και το Θερσίλιον της Μεγαλοπόλεως.

Η ενδεχόμενη απόδοση του σχεδιασμού του κτηρίου της Βεργίνας στον αρχιτέκτονα Πύθεο, ο οποίος εργάστηκε στο μαυσωλείο της Αλικαρνασσού, είναι επίσης ατυχής, καθόσον ο Πύθεος γεννήθηκε το πρώτο τέταρτο του 4^{ου} π.Χ. αι. ή και πριν το 400 π.Χ., κατά τον 5^ο π.Χ. αι., και όταν κτίστηκε το κτήριο της Βεργίνας θα ήταν υπεραιώνιος, αν ζούσε.

Η δήλωση ότι η ανακήρυξη του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ως βασιλιά, πραγματοποιήθηκε, μέσα στην αυλή του συγκεκριμένου κτηρίου, κάτω από τις επευφημίες στρατιωτών, που πανηγυρίζοντας κτυπούσαν τις ασπίδες τους με τα δόρατα, όπως «άκουσαν αυτές οι κολώνες», όπως γλαφυρά περιγράφεται, είναι έωλη, δεδομένου ότι το 336 π.Χ., όταν δολοφονήθηκε ο Φίλιππος Β' και τον διαδέχθηκε ως βασιλιάς ο Αλέξανδρος Γ', το εν λόγω κτήριο δεν υπήρχε. Η δήλωση, επίσης, ότι το κτήριο αυτό έγινε η αφετηρία για την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην Ασία στερείται ιστορικότητας, δεδομένου ότι η αναχώρηση για την εκστρατεία έγινε με τελετουργικό τρόπο από το Δίον.

Το δήθεν ανάκτορο της Βεργίνας, που κατά το Υπουργείο Πολιτισμού υπερτερεί του Παρθενώνα, προπαγανδίζει πάνω σε μυθεύματα, αβάσιμες ερμηνείες και κοπτοραπτική των δεδομένων, την υλοποίηση ενός δήθεν μεγαλειώδους αναστηλωτικού εγχειρήματος με εθνική σημασία, δεν κατορθώνει, όμως, να συγκαλύψει την πραγματικότητα αυτού του πανάκριβου και ημιτελούς έργου και του συνόλου των θεμελιωδών προβλημάτων του αφηγήματος της Βεργίνας.

Για την Εθνική Επιτροπή του Ελληνικού Τμήματος του I.C.O.M.O.S.

Ο Πρόεδρος

Αναστάσιος Τανούλας



Η Γενική Γραμματέας

Αναστασία Στασινοπούλου